

2.4 HISTORIE PRÁVNÍ ÚPRAVY SPORTU V ČR DO ROKU 1990

Sport má v ČR bohaté **tradice**, jedná se především o sport organizovaný ve spolcích, který byl vždy vnímán jako **specifická součást** naší **národní kultury**. Kromě autonomních sportovních organizací v oblasti sportu působí i orgány a organizace státu a veřejné správy jako **realizátoři** veřejné **politiky státu** ve vztahu ke sportu. Jsou jimi zejména **ministerstva** a na úrovni samosprávy pak **kraje** a **obce**. **Přehled historie** právních norem v ČR je snahou o kontinuální časovou osu **právního rámce sportu** v Československu od 19. století po rok 1990. **Vývoj po roce 1990** a přehled **platných norem** pro oblast sportu je obsažen v **kapitole 3** Vztah státu a sportu, podkapitole **3.1**.

Pro **evropský vývoj** sportu ve 20. století byl rozhodující přínos **barona Coubertina** a vznik **olympijské tradice**. Došlo také k vytvoření doktríny prosazující **právo na sport** jako jedno ze základních **lidských práv**. Sport v **českých zemích** má dlouhou **tradici**, jejíž počátky bychom mohli hledat už v dobách Karla IV. Ve **14. století** šlo hlavně o nejrůznější **rytířské turnaje**, jež lze považovat za předchůdce dnešního sportu. Od **16. století** se k oblíbeným aktivitám obyvatelstva přidalo také **sáňkování a bruslení**. V této době se objevují rovněž první **halové sporty**, respektive sporty pěstované v tzv. **míčovnách** včetně **lukostřelby a kuželek**. V **17. století** vznikla Královská česká zemská **stavovská šermírna**, tady se zrodil sportovní šerm.

Období do roku 1918

Se **skutečným sportem** a jeho **organizací** se setkáme až ve **19. století**, kdy byl v roce **1862** založen **Sokol pražský**, jehož vůdčími osobnostmi byli **Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner**.

Po vzoru pražského Sokola se rodily i další **sokolské jednoty** v ostatních částech českých zemí, ale i mezi krajany v **cizině**. Postupně vznikly **župy** jako **autonomní organizační celky**, z jejichž sjednocení vzešla v roce **1904 Česká obec sokolská**. Sokol se mimochodem řadí mezi nejstarší organizace tohoto typu na světě. Podle vzoru Sokola vznikla roku **1908** také **katolická tělovýchovná jednota Orel**.

Na konci 19. století byly **zakládány i první fotbalové kluby**, a to na základě **říšského zákona č. 134/1867, o právu spolčovacím**. Nejprve bylo cílem takto založeného spolku sehrát **jednorázová utkání**, případně krátkodobé turnaje. Až později šlo o fungování dlouhodobější. Vůbec **nejstarším** fotbalovým klubem se tak stala **Slavia Praha**, založená roku **1892**. O rok později ji následovaly **Sparta Praha** a **ČSK Uherský Brod**.

Ještě za dob Rakouska Uherska, tedy před více než 100 lety, byl ustaven také **první český, byť jen regionální, fotbalový svaz**. Stejně jako dnes bylo jeho hlavním cílem organizovat klubové fotbalové soutěže.

Roku 1899 byl z podnětu PhDr. **Jiřího Gutha-Jarkovského** založen **Český olympijský výbor (ČOV)**. Ten měl původně plnit pouze funkci výboru pro zajištění české účasti na II. olympijských hrách v Paříži, následně se ale přeměnil ve stálý orgán českého sportu.

Po vzniku samostatného československého státu byl pak **přetransformován** na **Československý olympijský výbor**. Po smrti Gutha-Jarkovského v lednu 1943 se německé protektorátní úřady připravovaly na zásah proti ČOV. Aby tomu funkcionáři ČOV předešli (a aby zabránili zabavení majetku), **na valné hromadě dne 29. dubna 1943 se tzv. „dobrovolně“ rozešli** a majetek předali **Českému všesportovnímu výboru**.

V roce **1901** byl ustaven **Československý fotbalový svaz** jako celostátně a jednotně působící spolek „pro veškerý soutěžně organizovaný fotbal na území ČSR“.

Období od roku 1918 do roku 1948

Jedním z prvních předpisů Československé republiky se **vztahem ke sportu** byl zákon č. **2/1918 Sb.**, kterým byl zřízen **Úřad pro správu veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy**. Vznikly orgány nejvyšší státní správy jako Úřad pro správu veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Ze samostatného uvedení tělesné výchovy v názvu jedné z nejvyšších právních institucí můžeme vyvodit, že **vláda si uvědomovala přínos sportu** pro své občany i pro stát a důležitost zahrnout jej do své agendy. Nicméně v **zákoně o vedení státního hospodářství** pro rok **1919** (č. 95/1918 Sb.) **není žádná zmínka** o finančních částkách pro výše zmíněný úřad. Teprve v pozdějších **rozpočtech**, zejména ze **samostatného rozpočtu pro tělovýchovu** nebo pro Tělovýchovný **ústav Tyršův** potvrzení **důležitosti** sportu pro Československo.

Následně byl schválen zákon č. **228/1920 Sb.** o zřízení **Poradního sboru pro tělesnou výchovu**. K Úřadu pro správu veřejného zdravotnictví a **tělesné výchovy** byl tímto zákonem zřízen **Poradní sbor** pro tělesnou výchovu, jež měl předsedu a poradní sbor. Ten se z nařízení zákona scházel minimálně jednou za 3 měsíce a jeho agendou bylo mimo jiné vytvořit a **udržovat organizační strukturu** tělesné výchovy. To svědčí o tom, vláda měla ve vztahu ke sportu především snahu podporovat, **organizovat, udržovat v chodu**. Základním principem tohoto období byla faktická **neexistence právní regulace sportu** a sport se považoval za **soukromou záležitost** a stát do něj **nezasahoval**.

Jedním z mála projevů zájmu o sportovní oblast pak bylo přijetí zákona č. **73/1935 Sb.** o **zřízení Tyršova státního tělovýchovného ústavu** se vzdělávacími a vědeckými funkcemi. Ten měl být **počátkem soustavnější péče** o tělovýchovu, která nabývala na důležitosti. **Význam sportu** je deklarován v samotném paragrafu zákona. **Funkce** Tyršova státního ústavu byla stanovena ve **zprávě k návrhu** a také **porovnávala** stav tělesné výchovy v ČSR a v dalších zemích Evropy (Německo, Rusko, Švédsko), což ukazuje, že vláda cítila, že by v oblasti sportu mohla být **progresivnější**.

V roce **1937** vzniká nařízením vlády **Ústřední úřad pro tělesnou výchovu**.

Po okupaci ČR byl v období **1941 až 1942 vysloven** okupačními orgány **zákaz činnosti** České obci sokolské, Českému junáku, Českému vysokoškolskému sportu. Činnost **ukončil** také Český olympijský výbor (viz předchozí odstavec).

V roce **1942** byla okupačními orgány založena pronacistická organizace **Kuratoria pro výchovu české mládeže**. Po konci války byla v roce **1946 obnovena** existence Československého tělovýchovného svazu.

V květnu **1945** ČOV **obnovil svoji činnost** a **převzal uschovaný majetek**. Jako spolek pracoval až do prosince **1951**, kdy byl začleněn jako **odbor** do tzv. **Jednotné tělovýchovné organizace**, nadále pro zahraničí existoval jen pro forma. **Po vzniku Státního výboru** pro tělesnou výchovu a sport v roce 1952 byl jeho součástí.

Období od roku 1948 do roku 1990

Nástupem komunistické strany k moci v roce **1948** nastalo období tzv. **sjednování čs. tělovýchovy a sportu**. Rok **1948** byl také rokem konání, na dlouhou dobu **posledního sokolského sletu**, setkání všech členů sdružených v Sokole. Tato velkorysá sportovní vystoupení byla za komunismu **nahrazena** tzv. **spartakiádami**. Spartakiády se sice konaly již dříve, poprvé roku **1921**, po roce 1948 se však staly jedinou možnou masovou sportovní akcí velmi podbarvenou komunistickou ideologií.

To, že socialistická vláda spatřovala v tělesné výchově dobrý **nástroj k naplňování své politiky**, je vidět už v zákoně č. **187/1949 Sb., o státní péči o tělesnou výchovu a sport**: „*Úkolem tělesné výchovy a sportu v lidové demokracii je udržovat a zlepšovat zdraví lidu, zvyšovat jeho tělesnou a brannou zdatnost a pracovní výkonnost a vychovávat k odhodlanosti a statečnosti při obraně vlasti a jejího lidově demokratického státního zřízení. Stát proto pečuje o rozvoj tělesné výchovy a sportu*“. Jako projev **centralizace** lze chápat, že **Poradní sbor** pro tělesnou výchovu byl **zrušen** a místo něj byl zřízen **Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport**. **Organizační řád Výboru** byl vydaný nařízením vlády č. **39/1950 Sb.**, měl 91 členů a 1/3 tvořily zástupci ze Slovenska. Na základě tohoto zákona byly **všechny sportovní organizace zrušeny** a jejich **majetek převeden** do Československé obce sokolské. Dále byl zřízen **Slovenský výbor** pro tělesnou výchovu a sport ve věcech národní a regionální povahy na Slovensku.

Vedle výborů se stal **ústředním orgánem** státní správy pro věci tělesné výchovy a sportu **Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport**, do jehož působnosti patřilo např. **vydávání předpisů** a jednotná úprava zařízení.

Rozhodujícím zákonem pro vývoj ve sportu však bylo přijetí zákona č. **68/1951 Sb. o dobrovolných organizacích**. Tímto zákonem byly všechny **spolky zrušené** a nahrazeny byly **masovými organizacemi** na principu povolovacím. Registrační princip byl zrušen. Tím byl nastoupen trend politizace, oslabení autonomie a centralizace sportu.

Zákonem č. **71/1952 Sb. o organizování tělesné výchovy a sportu** byla „posvěcena“ **moc Výboru ke kontrole a řízení sportu**, a navíc se Výbor stal **tvůrcem norem**. Tento zákon tedy **spojil funkce Úřadu a Výboru**.

Pro další vývoj se stal rozhodujícím přijetí zákona č. **68/1956 Sb. o jednotné tělovýchovné organizaci**, posléze od roku **1957** s názvem Československý svaz tělesné výchovy (**ČSTV**). Nejen, že **opustil slovo sport** a zavedl jednotný pojem **tělesná výchova**, ale převedl řízení celého tělovýchovného hnutí pod **jednu organizaci a zrušil Výbor**. Podstatným „předpokladem sjednocení“ bylo **odejmutí právní subjektivity** a práva na **vlastní stanovy**, do té doby všem samostatným sportovním **svazům**. Právní subjektivita byla **odejmuta** nejen ČOV, ale také všem dalším, do té doby samostatným sportovním spolkům, s Československým fotbalovým svazem v čele.

Tento základní zákon o řízení byl postupně doplněn **vládním nařízením č. 82/1958 o čestných uznáních** v tělesné výchově a **vyhláškou MZ č. 89/1961 o zdravotní péči a tělesnou výchovu**.

I přesto, že od března 1957 byl Československý olympijský výbor (**ČSOV**) **pouze odborem ČSTV**, došlo k **oživení** jeho činnosti. ČSOV skutečně začal pracovat a zahájil přípravu pro **kandidaturu Prahy** na pořádání XX. olympijských her v roce 1980. Následná normalizace jeho činnost opět omezila, od kandidatury byl nucen odstoupit a XX. OH 1980 uspořádala Moskva.

V časech „pražského jara“ v **šedesátých letech** se při uvolnění politického klima opět jako projev občanství začali zakládat spolky. Sovětskou **invazí** v roce 1968 a následnou tuhou centralizací bylo **vše ukončeno**.

Rovněž snahy o **obnovu sokolské organizace přerušila intervence vojsk** Varšavské smlouvy v roce 1968, takže se idea obnovy Sokola naplnila až v roce 1990. Dnes sdružuje Česká obec sokolská (ČOS) téměř 1100 jednot a 190 000 členů. XIV. Všesokolský slet se uskutečnil v červenci 2006 a XV. V červenci 2012.

V roce **1969** bylo nejprve v rámci federace **zřízeno Ministerstvo sportu**, ale to bylo v roce **1970 zrušené** a novým orgánem řízení tělesné výchovy se staly usnesením federální vlády č. **80/1978 Vládní výbory pro tělesnou výchovu a sport** při vládě ČSSR a rovněž při republikových vládách. Vládní výbory byli **zrušené až v roce 1988** a jejich kompetence **přešla** na republiková **ministerstva školství**.

„**Právní neexistence**“, jednotlivých **svazů** fakticky zařazených jako **organizační struktury** v rámci ČSTV a politicky uplatňovaná ústavní zásada „tzv. **vedoucí úlohy KSČ**“, se samozřejmě **projetovala** i na vnitřních svazových strukturách. Většina záležitostí uvnitř svazů byla „**politicky a kádrově jen ošetřována**“. Pro vnější záležitosti (mezinárodní, komerční) sice ČSTV poskytoval právní legitimitu k jednání a ke sjednávání právních úkonů, ale **jednotlivé kluby** ve strukturách byly jako „**nesamostatné**“ oddíly začleněny do členských TJ v rámci ČSTV, když každá TJ podle stanov ČSTV měla, byť jen **odvozenou, právní subjektivitu**. „**Profilové oddíly**“ při TJ byly zpravidla **zaštitěny** ještě „ekonomickým patronátem“ toho kterého v místě působícího „**národního podniku**“, či dokonce „politicko-rozpočtovou **resortní patronací**“ (např. vnitro své subjekty **Rudé hvězdy (RH)** nebo v armádě (**Dukly**). **Velké TJ** byly **dotovány** ze státních zdrojů, což jim zajišťovalo „bezpečné“ **financování** své činnosti. **Tento stav trval až do roku 1989**.

V **polovině 70. let** došlo k novému **oživení činnosti ČSOV**, když v jeho rámci začal pracovat od roku **1975 Československý klub olympioniků** a od roku **1977 Československý klub fair play**. V roce **1987** byla za osobní účasti předsedy Mezinárodního olympijského výboru Juana Antonia **Samaranche** založena **Čs. olympijská akademie**.

V průběhu sametové revoluce v listopadu **1989** se **Čs. olympijský výbor osamostatnil** a v **dubnu 1990** byly přijaty **nové stanovy** a zvolen nový výbor v čele se sedminásobnou olympijskou vítězkou ve sportovní gymnastice **Věrou Čáslavskou**.

V souvislosti s přípravami na **rozdělení Československa** na dva samostatné státy, Českou republiku a Slovenskou republiku, se dne **21. prosince 1992** sešli čeští členové ČSOV a **obnovili činnost Českého olympijského výboru** (když již 19. prosince 1992 vznikl Slovenský olympijský výbor). V Praze se v červenci **2003** konalo **115. zasedání MOV**, a právě tady byl zvolen pořadatel Zimních olympijských her 2010, kanadský Vancouver.

Rok 1990

Po pádu komunistického režimu nastaly **decentralizační procesy**. Úplně **novým trendem**, který ovlivnil po revoluci oblast sportu, bylo **soukromé podnikání** s obrovským zásahem zejména vrcholového sportu. Je potřebné konstatovat, že vláda se otázkou sportu v podstatě **deset let** od Sametové revoluce **nezabývala**. Neexistoval žádný zákon, který by vymezoval kompetence státu v oblasti sportu, na který by se podpora sportu mohla odvolat. Občanská společnost tak byla nucena se o rozvoj sportu postarat sama.

Starost o sport na úrovni státu mají v **kompetenci** republiková **ministerstva** zřízená na základě Zákona č. **2/1969 Sb. o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy**. V této souvislosti se hovoří, zejména u **zajištění sportovní reprezentace** a přípravě sportovců na **OH**, o **tří pilířovém financování** českého reprezentačního sportu, a to ministerstvy Školství mládeže a tělovýchovy (**MŠMT**), Obrany (**MO**), Vnitra (**MV**). Další dvě ministerstva pak zajišťují činnosti v daleko nižším objemu finančních prostředků. Jedná se o ministerstva Zdravotnictví (**MZd**), Pro místní rozvoj (**MMR**).

Jediná iniciativa státu jako zákonodárce tak v oblasti sportu spočívala v přijetí zákona č. **173/1990** Sb., kterým se **zrušuje zákon č. 68/1956** Sb., o organizaci tělesné výchovy, a kterým se upravují některé další **vztahy týkající se dobrovolných tělovýchovných organizací**, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon o pěti paragrafech **ruší předrevoluční sportovní legislativu** a dále se zabývá pouze **majetkovými restitucemi** sportovním dobrovolným organizacím, zejména Československé obci sokolské. *„Majetková práva dobrovolných tělovýchovných organizací, která jim byla odňata zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb., se navracejí dle stavu ke dni 31. března 1948 Československé obci sokolské a ostatním znovu vzniklým dobrovolným tělovýchovným organizacím, které uplatní svoje nároky u právního nástupce organizace uvedené v § 2 zákona č. 68/1956 Sb. do 30. června 1991“.*

Zásadní význam pak měl nový **Zákon o sdružování občanů č. 83/1990** Sb., který nabyl účinnosti dnem 1. 5. 1990 a upravoval celou šíři **spolkové (nejen sportovní) problematiky**. **Zrušil jej** pro spolky (dříve občanská sdružení) až **nový ObčZ** platný od roku 2012, **účinný od 1. 1. 2014**.

Přestože se tedy **v roce 1990 naskytla** jedinečná příležitost uzákonit komplexní sportovně-právní předpis inspirovaný zkušenostmi ze západní Evropy, tehdejší **česká vláda** této příležitosti **nevyužila**. Hlavními důvody byly **rozcházející se koncepce** osob připravujících zákon o sportu **a nechuť k přijetí** průřezového zákona, jakým by sportovní kodex měl být.